

УДК 141.32

М 15

Алла МАКАРОВА

АНТРОПОЦЕНТРИЗМ І ГУМАНІЗМ ЯК ВИЯВИ СТРУКТУРНОГО ТА СИСТЕМНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядаються проблеми співвідношення антропоцентричного та гуманістичного ставлення до людини і світу у контексті аналізу суспільства як соціальної системи і як соціальної структури. Структурність і системність суспільного середовища трактуються як форми життєствердження, сприятливі для розвитку антропоцентричного або гуманістичного типів завдань суспільства, і навпаки.

***Ключові слова:** суспільство, суспільна структура, соціальна система, антропоцентризм, гуманізм, світогляд.*

Постановка проблеми. Згадки про зв'язок антропоцентризму та гуманізму передусім асоціюються із філософією періоду Відродження. Поміж тим, ця тема має не лише і не просто історико-філософський зміст, але і важливий загальносоціальний і взагалі загальнолюдський контекст. Аналізуючи саме цей тандем “центризмів” і протиставність їх онтологічно-аксіологічних основ, можна пояснити багато процесів не лише у минулому, а й у сучасному стані суспільства, виявити загальні тенденції, традиції та перспективи його розвитку, простежити важливі завдання, які суспільство ставить перед індивідом, а індивід вбачає у своєму безпосередньому й гіпотетичному оточенні. Більше того, хай як це патетично звучить, можна прояснити проблему існування добра і зла як ліній поведінки людини в соціальній реальності. Адже всяка поведінка залежить від свідомості, а гуманізм та антропоцентризм власне і виступають світоглядними векторами, які диктуватимуть не лише спосіб

думок, а й спосіб життя людини взагалі; той спосіб та інструментарій, з яким людина приступає до самоздійснення і яким планує реформувати суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Співвідношення понять “антропоцентризм” та “гуманізм” і у XXI ст. залишається методологічно-семантичною проблемою. Так, автори видання “Людина в цивілізації XXI століття: проблема свободи” (В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Т.В. Лютий, Г.І. Шалашенко, Є.І. Андрос, А.М. Дондюк, Г.П. Коваadlo, Н.В. Хамітов, О.А. Ярош, В.П. Загороднюк) у розділі “Гуманізм як основоположний критерій розвитку свободи”, використовуючи термін “антропоцентрична парадигма гуманізму”, все ж не ототожнюють їх, розрізняючи натомість антропоцентричний (антропокосмоцентричний) античний гуманізм; середньовічний теоцентричний гуманізм, антропотеоцентричний гуманізм Відродження, антропо-моно-центричний та антропо-полі-центричний і навіть антропо-мульти-центричний гуманізм [5]. Е.М. Давиденко у статті “Криза гуманістичної парадигми сучасного суспільства” оперує термінами “інформаційний гуманізм”, “неогуманізм”, “постгуманізм”, “антигуманізм” [6]. Л.І. Зіннурова у статті “Гуманизм: происхождение, сущность, роль в обществе” [7] вживає як рівнозначні терміни “християнський гуманізм” та “християнський антропоцентризм” тощо.

Співзвучні нашим думки висловлюють А.П. Воеводін (у статті “Нравственная нищета антропоцентризма”) [2]; Марія Чікарькова (у статті “Антропоцентричний аспект гуманізму як методологічна проблема”) [15], Н.С. Шиловська (у статті “Гуманизм антропоцентризма и антропоцентризм без гуманизма”) [16]. У правовому ракурсі розглядає проблему дегуманізації антропоцентричного принципу в реальній управлінській практиці держави Н.О. Славова у статті “Антропоцентризм як принцип правотворчості”.

Проблему трансформації гуманізму в сучасному суспільстві також розглядають українські дослідники О.В. Трубнікова, В.С. Пазенок, В.В. Лях, О.М. Соболю, російські автори А.В. Соловйов, В.І. Міллер, А.С. Ахієзер, С.Я. Матвєєва, О.А. Богданова. Обговоренню різних аспектів підтримки світу і запобігання конфліктів, а також ролі гуманістичного руху в цьому процесі у 2011 р. було присвячено XVIII Всесвітній конгрес гуманізму (м. Осло). Акцент на величезному значенні різниці антропоцентризму та гуманізму для екзистенційного самовизначення людини, вибудування нею

життєвої стратегії, яскраво представлений у гуманістичній психології, зокрема, у творчості Е. Фромма.

Метою статті є виявити реальний вплив антропоцентричних та гуманістичних настанов на розвиток людського суспільства як “внутрішньої” системи і “зовнішньої” структури у стосунку до індивідуальної стратегії самоздійснення особи; пояснити, як формуються життєві завдання індивіда та суспільства залежно від вибору ним структурної стратегії і антропоцентричної ідеології або системної орієнтації і гуманістичних світоглядних векторів.

Соціологи найчастіше трактують суспільство як спосіб соціальної організації людства [3]. Це означає, що змістом суспільства, його внутрішнім наповненням, є соціальні зв'язки та відносини між конкретними людьми (соціум), формою ж виступає певна структура, яка є “зовнішнім каркасом” (Г. Спенсер) [1], що організує цей соціум за певними шаблонами та рівнями. Саме на цю властивість суспільства вказує Ф. Тьонніс, зазначаючи, що “між виявами волі різних людей існують різноманітні стосунки, і кожен із таких стосунків являє собою обопільний вплив, який справляє або чинить одна сторона й терпить або приймає інша. Впливи ці, однак, такі, що **скеровуються чи то до збереження, чи то до руйнації іншої волі чи життя**, тобто вони є ствердними або заперечними... Кожний з таких стосунків являє собою єдність у множинності або множинність у єдності. Його сутність становлять обопільні сприяння, полегшення, здійснення, що розглядаються як вияви ролі різних людей та сил. Група, утворена такими позитивними стосунками, сприймається як істота або річ із єдиним внутрішнім і зовнішнім впливом і називається об'єднанням [Verbindung]. Самі ці стосунки, а відтак, і це об'єднання, розуміються чи то як **реальне й органічне життя** – це є сутністю спільноти [Gemeinschaft], – чи то як **ідеальне і механічне утворення** – це є поняттям суспільства [Gesellschaft]” [14, 16].

Для нас у цій тезі важлива констатація факту, що суспільство має рівень живих стосунків поміж реальними індивідами (оточенням, спільнотою), а також певну ідеальну систему механічного типу, якій вони змушені підкорятися. Окрім того, підкреслимо і ту обставину, що взаємовпливи у суспільстві спрямовані подвійно: на ствердження чи заперечення чужої волі, а фактично на дозвіл чи заперечення існування Іншого. Відтак, проведемо тезу про те, що перевершення Іншого в

контексті суспільної структури є аксіологічним виявом антропоцентричних світоглядних настанов, а примирення, життя у системі з іншим, визнання певної рівності з ним і дозвіл Іншому **бути у суспільстві** – гуманістичним прагненням, власне, орієнтацією на Іншого у системному спів-бутті. Отже, за ознаку справжньої спільноти ми візьмемо гуманізм і розглядатимемо спільноту як **систему**, а зовнішню ідеальну модель, що регулює рольові та статусні відносини індивідів і визначає конкретне **місце** (становище) індивіда у суспільстві, – як антропоцентрично орієнтовану **структуру**.

Враховуючи заперечення, що одразу ж виникнуть щодо вживання нами терміна “система” (термін “структура” ми використовуємо в усталеному для соціології сенсі), наполягатимемо на абстрагуванні в межах пропонованого дослідження від якості системи як організації. Адже саме організація є однією з ознак структури: “Соціальна структура суспільства – **ієрархічно** упорядкована сукупність індивідів, соціальних груп, спільнот, **організацій, інститутів**, об’єднаних стійкими зв’язками і відносинами” [11]. Взаємодії ж і відносини у *соціальній системі* ми розглядатимемо як такі, що максимально і навмисне абстрагуються від соціально-структурних ролей, ієрархічних побудов, розглядаються як самоцінність: “Соціальна система – це цілісне утворення, основним елементом якого є **люди**, їх зв’язки, взаємодії і відносини” [9]. Власне люди, живі і реально існуючі, та їх об’єднання лише на основі взаємозв’язків та відносин, і становитиме ту *систему*, про яку йдеться у межах статті.

Безперечно, “у системі використовуються різноманітні спеціалізовані функції. Кожна частина організації виконує свої визначені функції. У той же час для підтримування окремих частин в одному організмі і формування завершеного цілого в кожній системі здійснюється процес інтеграції. В організаціях ця інтеграція звичайно досягається координацією рівнів ієрархії, прямим спостереженням, правилами, процедурами, курсом дій. Тому кожна система вимагає поділу для того, щоб визначити її складові частини” [8]. Дійсно, кожна соціальна реальність, зароджуючись як система, рано чи пізно набуває рис організації, яка сама собою є структурою. Історичних прикладів такого процесу – безліч. Наприклад, створення комун, релігійних общин, музичних гуртів, яке починалося з духовного об’єднання індивідів як рівнозначних частин системи, а згодом переростало у суперництво за владу. **Ієрархія необхідно виростає із людських**

відносин, руйнуючи з часом ці відносини, заступаючи собою власне цей чистий людський вимір взаємостосунків. І саме на цьому суспільнотворчому феномені й акцентуватиметься наша увага в ході пропонованого дослідження; саме він формуватиме завдання суспільства як структури, що штучно розділяє людей за місцем на щаблях соціальної драбини, змушуючи оцінювати одних людей не просто як успішних, а як **кращих** стосовно інших.

Отже, система (від дав.-гр. σύντημα – “сполучення”) трактуватиметься нами як “множина взаємопов’язаних елементів, відокремлена від середовища і яка взаємодіє з ним як ціле” [10]. Саме структуру ми розглядатимемо як те середовище, від якого відокремлений рівень системної взаємодії людей, а цілісність системи представимо як сталу, незмінну, позатемпоральну основу спілкування всередині людства, що виступає протиагою роздробленню, ентропії, що їх смислово несе в собі будь-яка структура. На наше переконання, тільки наявність системності як ціннісної орієнтації індивідів у колі Інших підтримує життєздатність структурного об’єднання людства, духовно живить структуру людського суспільства.

У проекції структурної організації людського буття індивід у суспільстві виконує основне життєве завдання: зайняти певне вигідне становище у структурі, що приносить йому соціальні блага у вигляді поваги, пошани, визнання і підкорення з боку Інших. Таким чином, вся структура суспільства представляється як створена для того, щоб допомогти індивіду перевершити не лише себе, а й передусім інших індивідів, обігнати їх на певних етапах перманентних перегонів за владою над спільнотою. Системна проекція життєствердження індивіда у суспільстві передбачає передусім рівноцінний і рівноправний обмін поміж індивідами власними здобутками, добровільне віддавання власних надбань (культурних, матеріальних, соціальних) до скарбниці спільноти, з тим усвідомленням, що саме ці здобутки можуть сприяти розвитку і поліпшенню життя всього колективу і зокрема, тих його членів, що самостійно не можуть впоратися із завданням самореалізації чи навіть просто власного життєтворення. Отже, смислом структури як ієрархії є збагачення буття **окремого** індивіда, підкорення кар’єрних вершин, опанування світу; смислом же системи як сукупності **багатьох** рівною мірою живих (проживаючих буття) індивідів – рівномірний розподіл благ поміж ними, примирення інтересів, взаємодопомога у проходженні рівнів

суспільного буття, і звідси – заперечення об'єктивності абстрактної ієрархічності як істинної основи людських стосунків.

Вияви структурного та системного уявлень і настанов індивідів щодо суспільства безпосередньо пов'язані зі ствердженням та реалізацією ними у власному бутті антропоцентричного або гуманістичного тлумачення сутності світу та інших людей.

“Антропоцентризм – це світобачення, згідно з яким людина є центром Всесвіту та метою всіх подій, що відбуваються у світі” [12]. Це визначення безпосередньо вказує на певну зверхність Людини стосовно Іншого як результат ієрархічного вивищення над ним. У такому ракурсі вектор спільності між структурністю та антропоцентричністю пролягає у площині акцентування ними як смисложиттєвої, ціннісно-домінуючої, **вертикально-орієнтованої, пірамідальної** побудови людського світу. Ця концепція будується на врахуванні зовнішніх, видимих факторів життєствердження індивідів у суспільній матриці. Тільки дія, діяльність, спрямована на зовнішнє, вертикальне сходження людини до вершин панування (у антропоцентричному масштабі – над світом, у структурному – над суспільством), вважається у цій моделі показником якості і успішності життя людства чи окремої людини.

Так, для індивіда мірою успішності в суспільстві стає лише показник його підйому ступенями суспільної ієрархії. Це стосується як проходження (опанування) ним структурних рівнів суспільної будови (індивід – соціальна група – соціальна організація – соціальний інститут), так і структурно-рольових рівнів: учень, студент, професіонал, керівник. Вплив індивіда на суспільство та його суспільна значущість, цінність якісно зростають із кожним актом проходження соціальної “ініціації” на право керування іншими людьми. Суспільство як структура взаємопов'язаних рівнів, шаблів, що ведуть індивіда до самоствердження через керування, надає можливості соціальної мобільності. Тобто, лише від самого індивіда, зрештою, залежить, на якому рівні він зупиниться в особистому розвитку і якого рівня досягне. Це твердження передбачає момент аксіологічного акцентування сили волі індивіда, актуалізує явище змагальності між індивідами у боротьбі за здобуття суспільних благ. Виходить, що сильніший, той, хто мав достатньо міцну волю, щоб послідовно здійснити план структурної побудови власного життя, повинен цінуватися у суспільстві більше, ніж

той, хто проігнорував на певному етапі життєвого шляху можливість організаційного включення у впливову суспільну групу.

Якщо звертатися до філософських теорій тлумачення суті і призначення людини, то схожі ідеологічні постулати знайдемо у матеріалістичній, механістичній, волюнтаристській теорії і навіть у теорії соціал-дарвінізму.

Звертаючись до якості людства, а не окремого індивіда, у антропоцентризмі спостерігаємо ту ж модель зовнішнього зусилля із здобуття панівного становища над світом. Для того, щоб отримати статус і роль “керівника світу”, людині довелося перевершити (або й подолати, підкорити) природну і божественну основу світу. Рівень структурних амбіцій антропоцентризму вдало підкреслює філософська концепція атеїзму, а також популярна в ХХІ ст. концепція трансгуманізму [13]. Згідно з першою, людина не просто заперечує існування Бога, а й сама стає на його місце. Згідно з другою, людина завдяки опануванню або імітації механізмів природи, здатна подолати біологічну обмеженість власної тілесності.

Явища антропоцентричності та структурності, отже, великою мірою засновані на моменті самоствердження через (або всупереч) існування Інших. Певне ігнорування їхнього існування призводить до диспропорцій відносин людей зі світом, а індивіда – із соціумом. Момент зверхності, характерний для вертикального, структурно-пірамідального самоствердження, часто руйнує відносини з довкіллям, оскільки ні світ, ні суспільство усе ж не побудовані винятково за структурною моделлю. Окрім структури, існує ще система, і це – система внутрішніх зв’язків, побудована на увазі до існування іншого, намаганні кооперації, співпраці із Іншим. Можна говорити про те, що структура, – це справді, зовнішній план існування певної системи, але сама собою, без внутрішнього системного смислу, вона не має достатньо продуктивного живлення, залишається абстрактною, номінальною цінністю. Смилом, який одухотворює структуру, повертаючи їй якість системи, є гуманістичний світогляд – на рівні індивідуальної або колективної свідомості.

“Гуманізм – це ставлення до людини, пройняте турботою про її благо, повагою до її гідності; людяність. Гуманістичний світогляд протиставляється світоглядам, для яких людина не стоїть на вершині піраміди цінностей: релігійному, де найголовнішою цінністю проголошується Бог, класовому, для якого найважливіші інтереси певного класу, імперському, для якого найпершою цінністю є інтереси імперії тощо” [4]. Це твердження не

зовсім чітко окреслює межу між антропоцентризмом та гуманізмом. Тому від себе додамо, що гуманізм – це та сама системна орієнтація, яка протилежить вищеокресленій антропоцентричній структурності у будь-якому її вимірі.

Якість системної побудови світу і суспільства актуалізує **внутрішню, горизонтальну** модель життєствердження людства та індивідів у його колі. Власне, на цьому рівні найважливішим акцентом у життєствердженні є якість стосунків, відносин між людьми. Системний рівень існування індивідів передбачає обмін між ними почуттями, емоціями, заснований на симпатіях та антипатіях. Дуже важливим також є те, що системна акцентуація цінності Іншого передбачає здатність абстрагуватися від його конкретного становища в ієрархічній структурі суспільства. Так долається матриця **форми як смислу людини** і актуалізується матриця **духу як потенції**, можливості самореалізації людського.

Наприклад, антропоцентризм та орієнтація на структурність суспільства практично завжди супроводжуються максималістськими настановами і певною метафізичністю уявлень про теперішній момент соціального часу як довготривалий або навіть і довічний для людини. Для структурно орієнтованої людини наявна видимість становища Іншого є кінцевою точкою його розвитку, планкою, відносно якої слід судити про її цінність та вартість уваги. Гуманістично-системний світогляд завжди захоплює в поле свого зору не лише видимий теперішній момент, а й гіпотетичні або вже здійснені моменти минулого, а також гіпотетичні і нездійснені ще потенційні можливості майбутнього. Таким чином, антропоцентризм зосереджений на поверхні людського буття, тоді як гуманізм здатний осягнути його повністю, і не лише у зовнішньому, тимчасовому, а й у внутрішньому, позачасовому. Антропоцентрично орієнтований індивід дає можливість “стати” лише собі, тоді як Іншому пропонує лише можливість “бути” (і як протікає це буття і в чому воно полягає, не є турботою такого індивіда); гуманістично орієнтований індивід насолоджується статусом “бути”, вділяючи можливість “стати” не лише собі, але й Іншому (прагне поділитися перспективою, порадіти здобуткам інших тощо).

Суспільна реальність побудована, як ми вже вказували, у такий спосіб, що структура є зовнішнім каркасом, який утримує систему як потенційну можливість самореалізації індивідів. Насправді, кількість індивідів у цій системі просто не дає можливості вільно і рівно

реалізуватися усім їм, а тим більше кожному керувати цією системою. Окрім того, просування кар’єрними шаблями завжди спирається на здібності, таланти, нахили, результати діяльності індивідів для зміцнення суспільства. Перекіс же (переважання) абсолютної системної орієнтації в суспільстві здатне породити хаос на структурному рівні. Прикладом такого хаосу внаслідок вимог абстрактного рівного ставлення (або справедливого перерозподілу благ поміж всіма індивідами) є соціальні революції. Такою була соціальна революція в Росії, що призвела до виникнення Радянського Союзу; по суті, це була громадянська братовбивча війна системи проти структури, людяності проти статусу. Однак перевертання соціальної структури (“вся влада – робітникам та селянам”) призвело до очолювання суспільства непрофесійними керівниками, знищення духовної та політичної еліти, інтелігенції, що пропагувала шлях справжнього гуманізму – через ненасилля, братерство, єдність. Бунт проти структури породив нову структуру, не менш жахливу, ніж попередня; в ній діяла формальна рівність, проте насправді знову творилися злочини проти людяності.

Приклади орієнтації на структурність і реакції на цю домінуючу системи у реальності є перманентними. Так, зловживання політиків владою з метою власного збагачення через позбавлення благ інших людей призводить до суспільного обурення; монополізація економічної діяльності, заснована на знищенні дрібних господарств, сприймаючись як економічна експлуатація, теж призводить до намагань відновити гуманне ставлення шляхом надання можливостей. Без ствердження принципів людяності антропоцентрична структура здатна знищити (фізично, як це сталося внаслідок поширення ідеології нацизму) значну частину індивідів, які демонструють, на думку цієї структури, слабкість, неспроможність підтверджувати високий статус Людини як рушія і царя світу; тих, які не мають жодних шансів “стати”.

Водночас регулювання чисельності населення, економічні і політичні санкції, застосовувані до цілих країн, масові звільнення людей похилого віку з роботи і вивільнення робочих місць для молодих поколінь, часто є дієвими для структури, яка намагається відновити свій зовнішній баланс у світі природи. Якісна влада – це необхідна умова процвітання суспільств. Людство як єдиний організм (антропоцентричний вимір) утримується на вершині цієї влади над світом лише через сувору організацію і контроль над поведінкою індивідів. Зрив злагодженої роботи суспільства відбувається

лише тоді, коли явною стає диспропорція гуманістичної й антигуманної діяльності структури на користь останньої. Якщо ж у суспільстві якісно діють механізми, які декларують і забезпечують гуманне ставлення до всіх індивідів (право, мораль), тоді структура і система перебувають у рівновазі, здатні розвиватися у корисному для людства симбіозі. Можна говорити про те, що будь-яка структура (державна, статусна, економічна, політична) повинна бути очолювана так званою елітою, верхівкою, діяльність якої, тим не менше, в ідеалі повинна контролюватися і керуватися передусім гуманістичними принципами.

Висновки. Як же можна досягнути цього якісного балансу гуманізму і антропоцентризму, якщо кожна система рано чи пізно переростає у структуру, якщо на місце одних високоставлених осіб приходять інші і переймають, підтримують своєю діяльністю матрицю антропоцентричного прагнення завоювати світ через вивищення над Іншим (природою, Богом, індивідом)? Відповідь полягає у самій властивості системи бути орієнтованою на людські взаєностосунки. Етичне ставлення (доброту) треба проявляти передусім на рівні індивідуального спілкування; створювати соціальні групи, в яких гуманність буде принципом таких відносин. “Як підстава повсякденної діяльності гуманізм покликаний заповнити той ціннісний вакуум, що утворився в суспільній свідомості в результаті глибоких і радикальних економічних, політичних і соціальних змін у нашій країні” – читаємо у В. Давиденка [6, 8]. Не у порядку “згори вниз” слід очікувати зростання гуманності, а у протилежному – поширення “знизу вгору” – від індивіда через соціальну групу до соціальної організації із декларуванням на рівні соціального інституту. Саме тоді збалансованими будуть два основні завдання суспільства – давати і розподіляти; заохочувати і контролювати; захищати осіб і зміцнювати стійкість людства як організації індивідів.

Література

1. Вебер Макс. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика [Текст] / Макс Вебер. – К. : Основи, 1998. – 534 с.
2. Воеводин А.П. Нравственная нищета антропоцентризма [Текст] / А.П. Воеводин // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия “Философия. Культурология. Политология. Социология”. – 2013. – Том 24 (65). – № 3. – С. 80 – 87.
3. Гіденс Ентоні. Соціологія [Текст] / Ентоні Гіденс. – К. : Основи, 1999. – 726 с.

4. Гуманізм // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%C3%F3%EC%E0%ED%V3%E7%EC>

5. Гуманізм як основоположний критерій розвитку свободи // Людина в цивілізації XXI століття: проблема свободи [Текст] / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Т.В. Лютий, Г.І. Шалашенко, Є.І. Андрос, А.М. Дондюк, Г.П. Коваadlo, Н.В. Хамітов, О.А. Ярош, В.П. Загороднюк. – К. : Наукова думка, 2005. – 273 с.

6. Давиденко Е.М. Криза гуманістичної парадигми сучасного суспільства [Текст] / Е.М. Давиденко // Культура і цивілізація: єдність та відмінність (Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – № 2 (58). – 2013. – С. 8 – 16.

7. Зіннурова Л.І. Гуманізм: происхождение, сущность, роль в обществе [Текст] / Л.І. Зіннурова // Философские проблемы культуры. Вісник СевДТУ. Вип. 94: Філософія : зб. наук. пр. – Севастополь : Видавництво СевНТУ, 2009. – С. 90 – 97.

8. Осовська Г.В. Основи менеджменту навчальний посібник [Текст] / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К. : “Кондор”, 2006. – 664 с.

9. Піча В.М. Соціологія [Текст] / В.М. Піча. – К. : Каравела, 2000. – 248 с.

10. Система // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D1%E8%F1%F2%E5%EC%E0>

11. Соціологія [Текст]. – К. : Знання, 2003. – 455 с.

12. Чернега Тетяна. Антропоцентризм как проблема философии истории Григория Сковороды / Тетяна Чернега [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/13/articles/sec1/stat111.html

13. Трансгуманізм // Матеріал из Википедии – свободной энциклопедии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D2%F0%E0%ED%F1%E3%F3%EC%E0%ED%E8%E7%EC>

14. Тьоніс Ф. Основні поняття чистої соціології пер. з нім. [Текст] / Ф. Тьоніс. – К. : Дух і літера, 2005. – 259 с.

15. Чікарькова М. Антропоцентричний аспект гуманізму як методологічна проблема [Текст] / М. Чікарькова // Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – Випуск двадцять другий. Філософія. – С. 16 – 26.

16. Шиловская Н.С. Гуманізм антропоцентризма и антропоцентризм без гуманізма [Електронний ресурс] / Н.С. Шиловская // “Вестник Мининского университета”. – 2014 – № 1 (5). – Режим доступу : http://www.mininuniver.ru/scientific/scientific_activities/vestnik/archive/no5

Макарова Алла. Антропоцентризм и гуманизм как проявления структурного и системного толкования задач общества. В статье рассматривается взаимосвязь между антропоцентрической и гуманіст-

ической отношение к человеку и к миру в анализе общества как социальной системы и социальной структуры. Структурные и системные социальная среда рассматриваются как форма жизнеутверждения, благоприятной для развития антропоцентрической типов гуманизма проблем или общества, и наоборот.

Ключевые слова: общество, общественная структура, социальная система, антропоцентризм, гуманизм, мировоззрение.

Makarova Alla. Anthropocentrism and humanism as expression of structural and systemic interpretation of society problems. The article examines the relationship between anthropocentric and humanist attitude to the man and the world in the context of the society analysis as a social system and a social structure. Structuralism and systematics of the social environment are treated as forms of life-affirmation favorable for the development of anthropocentric or humanistic types of society problems and vice versa.

Keywords: society, social structure, social system, anthropocentrism, humanism, philosophy.